

dialog, odbywający się między stopniami świadomości, na których poruszają się przede wszystkim: perykopa biblijna, tekst kazania, kaznodzieja i słuchacz. W tym ujęciu każde z przeanalizowanych przeze mnie kazań ujawnia nieco inną konstelację nadawczo-odbiorczą, tzn. naświetla, eksponuje, relatywizuje i poddaje pod wątpliwość wyobrażenia typowe dla przedstawicieli różnych/innych stopni świadomości. Jednocześnie monografia zwraca uwagę na fakt, że w badaniu procesów odbioru i interpretacji kazania świadomość religijna odbiorcy pełni rolę kluczową, aczkolwiek – między innymi ze względu na wciąż niedoskonałe instrumentarium badawcze – odnośne zależności poznano jak dotąd w stopniu niewystarczającym.

W rozdziale 8 pt. „Homiletische und andere Forschungsperspektiven“⁷ (s. 225–228) kreślę szerokie perspektywy badawcze: W pierwszym rzędzie mam wprawdzie na uwadze badania dotyczące praktyki kaznodziejskiej i (szerzej) komunikacji w kontekście religijnym, niemniej jednak – ze względu na uniwersalny charakter teorii Gravesa – sugeruję także zastosowanie jej do badań nad komunikacją w innych dziedzinach życia, np. w polityce i w gospodarce.

W zakresie praktyki kaznodziejskiej proponuję m.in. podjęcie następujących tematów/zadań badawczych:

- przeprowadzenie analiz synchronicznych na korpusach tekstów, obejmujących np. kazania wygłoszone w danym roku liturgicznym lub kazania do cyklu czytań (np. w Kościele rzymskokatolickim obejmujących lata A, B, C); już na poziomie czytań biblijnych ciekawe byłoby ustalenie, jakie obrazy Boga/Jezusa w nich występują, jakie dominują a jakie – być może – nie pojawiają się wcale; na poziomie wygłoszonych kazań ciekawe byłoby zestawienie, które czytania biblijne (zawierające które obrazy Boga/Jezusa) kaznodzieje preferują jako teksty wyjściowe dla swoich kazań, których zaś raczej unikają i dlaczego;
- analizy porównawcze synchroniczne lub/i diachroniczne w ujęciu kontrastywnym, np. katolicko – ewangelickim lub polsko – niemieckim, w szczególności analizy kazań wygłoszonych na przestrzeni dłuższego przedziału czasowego (np. kilku dziesięcioleci) w oparciu o ten sam fragment Biblii; analizy takie mogłyby wykazać, na ile z biegiem czasu, w miarę rozwoju teologii jako nauki lub w zależności od wyznania zmienia się podejście kaznodziei (do tego samego) biblijnego tekstu wyjściowego;

⁷ W tłumaczeniu na język polski: Homiletyczne i inne perspektywy badawcze.

- badania o charakterze eksperymentalnym, mające na celu ustalenie, jak osoby reprezentujące odmienne stopnie rozwoju spirytualnego interpretują tę samą perykopę biblijną lub to samo kazanie, eksponujące, negujące etc. ten sam obraz Boga/Jezusa.

W porównywalny sposób można naturalnie badać również inne wycinki komunikacji religijnej, w tym konkretne realizacje innych wzorców gatunkowych z tego zakresu, takich jak modlitwa ustalona, pieśń kościelna, encyklika i in. Szczególnie ciekawe byłoby scharakteryzowanie w świetle teorii Gravesa poszczególnych ksiąg biblijnych, a także ustalenie, jaki stopień rozwoju według skali Gravesa reprezentuje katolicka lub ewangelicka teologia jako dyscyplina akademicka i w jakim stosunku jej osiągnięcia pozostają do duszpasterstwa praktykowanego w parafiach.

Diametralnie różny ale równie zajmujący przedmiot badań z wykorzystaniem teorii Gravesa mogłyby stanowić także środki masowego przekazu (proweniencji religijnej/kościelnej): prasa, programy radiowe i telewizyjne, portale internetowe.

KONTYNUACJA BADAŃ ZAPOCZĄTKOWANYCH W MONOGRAFII

W przyszłości planuję podjąć starania zmierzające w kierunku pogłębienia tematyki, której poświęciłam monografię *Der gepredigt Gott, linguistisch gesehen. Gottesbilder im Vergleich*:

- opracowanie wstępnego programu badań, umożliwiających lepsze zoperacjonalizowanie teorii Gravesa i przemyśleń autorów publikacji *Gott 9.0. Wohin unsere Gesellschaft spirituell wachsen wird*;
- stworzenie zespołu badawczego, składającego się przede wszystkim z teologów, psychologów i językoznawców, m.in. w celu bardziej efektywnego wykorzystania metod i narzędzi badawczych zarówno z zakresu językoznawstwa podstawowego i stosowanego, jak i z zakresu teologii, antropologii, psychologii rozwojowej, ewentualnie także z innych dyscyplin naukowych, z dorobku których korzysta sama teologia;
- pozyskanie środków na realizację stosownego projektu w ramach aktualnych programów finansowania badań naukowych.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH

5.1. OSIĄGNIĘCIA DOTYCZĄCE BADAŃ NAD – GŁÓWNIEM NIEMIECKIM – JĘZYKIEM RELIGIJNYM

5.1.1. ARTYKUŁY I OPRACOWANIA PROBLEMOWE (ŁĄCZNIE 26; nr 2–27 na liście publikacji):

Publikacje wymienione w punkcie II.1. „Wykazu publikacji“ łączy fakt, że wszystkie zawierają wyniki badań, jakie dotąd przeprowadziłam nad językiem religijnym jako odmianą języka ogólnego (głównie niemieckiego, ale i polskiego). W kontekście moich starań o ugruntowanie i popularyzację tak młodej dyscypliny naukowej, jaką jest teolingwistyka, opisany poniżej dorobek naukowy należy potraktować jako mój wkład w zakreslanie pola badawczego tej dyscypliny. Ponieważ w przypadku teolingwistyki chodzi o dyscyplinę z pogranicza teologii i językoznawstwa, wiele moich prac stanowi przyczynek do rozwoju i jednej i drugiej nauki.

Jeżeli publikacje sklasyfikujemy według badanych zagadnień i zjawisk, utworzą one następujące kategorie:

- prace, w których prowadzę rozważania na temat ogólnych aspektów języka religijnego (**nr 8, 10, 19, 25 na liście publikacji**)
- prace poświęcone językowi kazań (**nr 3/4, 5/6, 7, 11, 12, 15, 16, 17, 21, 23 osiągnięcia**)
- prace z zakresu funkcjonowania form adresatywnych w komunikacji religijnej (**nr 2, 13, 26/27 na liście publikacji**)
- prace dotyczące przenikania elementów języka ze sfery *profanum* do sfery *sacrum* i odwrotnie (**nr 18/20, 22 na liście publikacji**)
- inne publikacje (**nr 9, 14, 24 na liście publikacji**)

Do publikacji o charakterze ogólnym zaliczam przede wszystkim mój artykuł *Teolingwistyka – próba popularyzacji terminu* (**nr 8**). W wersji pierwotnej był to referat, który w 2002 r. wygłosiłam na konferencji „Język religijny dawniej i dziś“ w Gnieźnie i niedługo potem – w związku z dużym zainteresowaniem, jakie wzbudził – na posiedzeniu Komisji Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

W artykule przedstawiam genezę terminu *teolingwistyka* i na wybranych przykładach, zaczerpniętych z dyskursu anglo- i niemieckojęzycznego, pokazuję jego użycie. Przytaczając stosowne argumenty sugeruję przeniesienie terminu na grunt językoznawstwa polskiego w celu konsolidacji – tak popularnych w Polsce w ostatnich dziesięcioleciach – badań nad

językiem religijnym. Z perspektywy czasu stwierdzam, że termin szybko przyjął się w językoznawstwie polskim, zaś transfer terminologiczny, który się dokonał, jest w znacznej mierze moją zasługą.

Problematykę związaną z rozwojem teolingwistyki jako (jeszcze bardzo młodej) nauki podejmuję wraz z prof. dr hab. Albrechtem Greule (Uniwersytet w Regensburgu) w opracowaniu *Theolinguistik: Gegenstand – Terminologie – Methoden* (nr 19), które jest tekstem programowym w czwartym tomie wydawanej przez nas serii „Theolinguistica“ (por. nr 28 osiągnięcia). W artykule *Neuere Forschungen zur Sakralsprache im deutsch-polnischen Vergleich. Erträge – Tendenzen – Aufgaben* (nr 10), wydanym w czasopiśmie Austriackiego Instytutu Liturgicznego, wspólnie z prof. dr hab. Albrechtem Greule (Uniwersytet w Regensburgu) i dr hab. Marzeną Makuchowską (Uniwersytet Opolski) dokonuję przeglądu prac niemiecko- i polskojęzycznych, dotyczących badań nad językiem religijnym.

W jednym z moich najnowszych opracowań problemowych *Theolinguistik: ein Plädoyer für religiöse Sprache als Forschungsgegenstand der germanistischen Sprachwissenschaft* (nr 25) ukazuję relewancję kulturową, społeczną, medialną i naukową badań teolingwistycznych oraz próbuję pokazać atrakcyjność języka religijnego jako przedmiotu badań językoznawstwa germanistycznego.

Najliczniej reprezentowane w moim dorobku z zakresu teolingwistyki są publikacje, w których analizuję język kazań. W najwcześniejszej z nich *Der biblische Wortschatz in katholischen Predigten von heute. Eine Studie über deutsche und polnische Predigten zum ersten Fastensonntag, Lesejahr B* (nr 3/4) wykazuję, jaki język jest typowy dla kaznodziei, który stara się być (radosnym) świadkiem-współwyznawcą, a jaki dla kaznodziei, który pretenduje do roli (surowego) nauczyciela-wychowawcy. Różnice między językiem kazań polskich i niemieckich, jakie dostrzegłam podczas pracy nad tym pierwszym artykułem, sprawiły, że postanowiłam jeszcze kilkakrotnie porównać polskie i niemieckie kazania katolickie: pod względem kreślonego w nich obrazu Boga (*Ten sam, a jednak inny. O atrybutach Boga w polskich i niemieckich kazaniach adwentowych*, nr 7; *Nazywanie Boga we współczesnych katolickich kazaniach polskich i niemieckich (Triduum Paschalne i Wielkanoc)*, nr 11), pod względem ukazywanej relacji Bóg–człowiek (*Mensch und Gott in deutschen und polnischen Predigten der Gegenwart (an ausgewählten Beispielen)*, nr 15), bądź też pod względem częstotliwości i sposobu użycia kluczowych leksemów („Miłość“ i „grzech“ we współczesnych katolickich kazaniach polskich i niemieckich (na wybranych przykładach), nr 12). Dostrzeżone różnice były za każdym razem istotne, np.: Bóg ukazywany w kazaniach polskich jest znacznie bardziej wymagający, określenia Jezusa w

kazaniach niemieckich znacznie słabiej nawiązują do metaforyki biblijnej i są mniej wyszukane, leksemy *miłość* i *grzech* są w kazaniach polskich używane znacznie częściej, z reguły jednak w kontekstach silnie abstrakcyjno-teologiczno-katechizmowych.

Język kazań inspirował mnie jednak nie tylko do wykonywania analiz o charakterze korpusowym, lecz także do poszukiwania odpowiedzi na różnego rodzaju pytania problemowe, np.:

- Jakie argumenty teologiczne przemawiają za stosowaniem elementów komizmu w kazaniu? O to pytam wspólnie z ks. prof. dr hab. Wiesławem Przyczyną w tekście *Czy podczas kazania jest miejsce na (u)śmiech?* (nr 5/6).
- Jaki kształt może mieć homilia przygotowana na podstawie pieśni liturgicznej? Odpowiedź na to pytanie sugeruję w opracowaniu *Pieśni kościelne źródłem przepowiadania. Na podstawie zbioru kazań Otto Winkesa SJ* (nr 17).
- Czego lingwista badający teksty religijne może nauczyć się od teologa? Tę kwestię rozważam w artykule *Wie Gott in der Predigt zu Wort kommt. Einige Überlegungen zur Operationalisierung eines interdisziplinären Denkansatzes* (nr 16).
- Na ile we współczesnym kazaniu odbywa się inkulturacja Biblii? Stosowne przykłady analizuję i komentuję w artykule *Predigt als Inkulturation der Bibel* (nr 21).
- Czego homiletyka może nauczyć się od amerykańskiego psychologa C. W. Gravesa? Pierwszą próbą odpowiedzi na to pytanie jest opracowanie *Warum Predigten heute (nicht mehr) ankommen. Von der Möglichkeit, die Ebenentheorie der Persönlichkeitsentwicklung von Clare Graves (1914–1986) linguistisch aufzuarbeiten und für die Homiletik nutzbar zu machen* (nr 23); bardziej wyczerpującej odpowiedzi udzielam w monografii *Der gepreigte Gott, linguistisch gesehen. Gottesbilder im Vergleich* (nr 1).

Oprócz języka kazań interesowały i interesują mnie również inne kwestie związane z komunikacją w kontekście religijnym, np. reguły rządzące użyciem tytułatury i form adresatywnych w kontaktach z osobami duchownymi różnych wyznań i religii. W jednym z moich najwcześniejszych artykułów, będącym efektem badań przeprowadzonych na potrzeby pracy magisterskiej, przedstawiam sposoby tytułowania dostojników Kościoła ewangelicko-augsburskiego i Kościoła prawosławnego w Polsce i w Niemczech (*Anschrift und Anrede an Bischöfe in der Evangelischen und in der Orthodoxen Kirche*, nr 2). Aktualnie – wraz z prof. dr hab. Elżbietą Umińską-Tytoń (Uniwersytet Łódzki) – pracuję nad monografią „*Wielebny, Przewielebny, Najprzewielebniejszy ...*“ *Sposoby zwracania się do osób duchownych w Polsce*, która ma służyć rozwijaniu kompetencji językowej, niezbędnej w komunikacji z przedstawicielami tego (na ogół) mocno hierarchicznego środowiska, dysponującego

specyficzną tytułaturą i starannie pielęgnowanego określone zachowania językowe. Sposób ujęcia zagadnienia, zakres, podstawę materiałową oraz normatywność przygotowywanej publikacji przedstawiamy w artykule *O podstawowych założeniach publikacji systematyzującej i normującej sposoby zwracania się do osób duchownych w Polsce* (nr 13); nasze najnowsze przemyślenia na ten temat zawiera opracowanie *Z badań nad sposobami zwracania się do osób duchownych w Polsce* oraz jego niemieckojęzyczna wersja *Anreden der Geistlichen im Christentum, Judentum und Islam. Bericht über ein laufendes Projekt* (nr 26/27).

Innym zjawiskiem, któremu poświęcam trzy nowsze teksty, jest przenikanie elementów języka ze sfery *profanum* do sfery *sacrum* i odwrotnie. W artykule *Von der „Gnädigen Frau“ bis zum „sanften“ Tod. Gnade im alltäglichen Sprachgebrauch* (nr 18) oraz w jego zmienionej i skróconej wersji (nr 20) zgłębiłam procesy sakralizacji i sekularyzacji, którym na przestrzeni wieków – jako jeden z wielu – poddany został niemiecki leksem *Gnade* [łaska].

W artykule *Deutsche (Kirchen)Lieder und ihre Wirkungsgeschichte. Einige Beispiele für geistliche und weltliche Kontrafakturen* (nr 22) śledzę dzieje recepcji wybranych pieśni i piosenek, analizując przy tym różne warianty kontrafaktur. Zwracam uwagę m.in. na zjawisko przejmowania melodii świeckich do kontekstu religijnego (piosenka ludowa → pieśń kościelna) i odwrotnie (np. pieśń kościelna → parodia) oraz różnego rodzaju modyfikacje, dokonywane na tekście pierwotnym (odpowiednio: świeckim lub religijnym).

Do kategorii „inne publikacje“ zaliczam trzy teksty, które same w sobie nie tworzą wprawdzie spójnej grupy tematycznej, pozostają jednak w ścisłej relacji z zagadnieniami poruszonymi przeze mnie w innych publikacjach. I tak: W opracowaniu *Deutsche und polnische Gottesbilder im Vergleich. Einblicke* (nr 9) przedstawiam obraz Boga/boga, utrwalony w popularnych słownikach języka polskiego i niemieckiego (por. prace na temat obrazu Boga w kazaniach polskich i niemieckich). Wyniki analizy *Wyjaśnianie i uzasadnianie w polskich i niemieckich podręcznikach do nauki religii (na przykładach)* (nr 14) wyraźnie korespondują ze spostrzeżeniami, które poczyniłam badając relację Bóg–człowiek w tekstach kazań. Natomiast w artykule *Religiös motivierte Entlehnungen und ihr Gebrauch in den Nehmersprachen (an ausgewählten Beispielen)* (nr 24) – na przykładzie niemieckich leksemów *Gnade* i *Rosenkranz* oraz polskiego leksemu *superintendent* – opisuję różne zjawiska zachodzące w obrębie słownictwa religijnego: jego częściową desakralizację, użycie leksemu charakterystycznego dla jednego wyznania na określenie porównywalnych przedmiotów związanych ze sprawowaniem kultu w innych religiach, zastępowanie leksemu

charakterystycznego dla wyznania mniejszościowego leksemem typowym dla wyznania większościowego.

Za swoistego rodzaju osiągnięcie naukowe poczytuję sobie zaproszenie do współpracy w międzynarodowym projekcie *Handbuch „Sprache in der Religion“*, które otrzymałam w 2013 r. od jego koordynatorów naukowych Alexandra Lascha (Uniwersytet Kiel) i Wolfa-Andreas Lieberta (Uniwersytet Koblenz). W projekcie tym uczestniczę jako autorka rozdziału *Predigt als Kommunikationsgeschehen*. Publikacja ukaże się w r. 2014/2015 jako tom 18 serii *Hanbuchreihe „Sprachwissen“* (red. Ekkehard Felder / Andreas Gardt) w wydawnictwie de Gruyter (Berlin, Boston), przez które projekt jest finansowany.

Kończąc ten fragment opisu mojego osiągnięcia badawczego pragnę zaznaczyć, że niektóre teksty mojego autorstwa lub współautorstwa (nr 3, 5, 18, 26 osiągnięcia) doczekały się ponownej publikacji (por. odpowiednio nr 4, 6, 20, 27 osiągnięcia) w czasopismach/tomach zbiorowych skierowanych do innego kręgu odbiorców, tzn. jeśli pierwotnie teksty ukazały się w publikacjach, których czytelnikami są głównie polscy lub/niemieccy językoznawcy, dostrzeżono potrzebę umieszczenia ich także w czasopismach/tomach zbiorowych, po które sięgają polscy homileci i kaznodzieje; tekst opublikowany pierwotnie w uznanym czasopiśmie ewangelickim został później opublikowany w serii popularnej wśród sławistów; tekst opublikowany pierwotnie w tomie zbiorowym adresowanym głównie do polonistów ukazał się niemieckojęzycznej serii teolingwistycznej. Ponowna publikacja danego tekstu wiązała się zwykle bądź z przetłumaczeniem go na inny język, bądź z koniecznością wprowadzenia zmian, m.in. ułatwiających recepcję nowemu odbiorcy.

5.1.2. INTERNATIONALER ARBEITSKREIS „THEOLINGUISTIK“

Moje zainteresowania naukowe językiem religijnym manifestują się nie tylko w omówionych powyżej publikacjach, których jestem autorką lub współautorką, ale również w mojej działalności organizacyjnej i naukowej na rzecz promowania i rozwoju badań teolingwistycznych. W roku 2006 – wspólnie z prof. dr hab. Albrechtem Greule, Uniwersytet w Regensburgu/Niemcy – **założyłam międzynarodowy zespół badawczy Internationaler Arbeitskreis „Theolinguistik“**. Zespół ten – kierowany do dziś przez jego założycieli – stanowi forum o charakterze interdyscyplinarnym i międzywyznaniowym, otwarte na projekty badawcze dotyczące komunikacji tak w Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich, jak i wśród wyznawców innych religii. Członkowie zespołu zajmują się badaniem języka służącego komunikacji w węższym lub szerszym kontekście religijnym (m.in. języka

modlitw, pieśni kościelnych, kazań i homilii, katechezy, tekstów teologicznych, dokumentów Kościelnych, tłumaczeń Biblii). Wyniki badań członków zespołu publikowane są m.in. w serii wydawniczej „Theolinguistica“, którą redaguję wspólnie z prof. dr hab. Albrechtem Greule. Szczegółowe informacje o pracach zespołu znajdują się na portalu internetowym, dostępnym pod adresami www.theolinguistik.de i www.theolinguistik.net, który założyłam w 2011 r. i który na bieżąco aktualizuję.

5.1.3. MIĘDZYNARODOWA SERIA NAUKOWA „THEOLINGUISTICA“ (NR 28, 28.1.–28.7. NA LIŚCIE PUBLIKACJI)

W międzynarodowej serii naukowej „Theolinguistica“ (Insingen: Akademische Verlagsoffizin Bauer & Raspe, Edition Schneider & Weigel), założonej w 2008 r. przeze mnie i przez prof. dr hab. Albrechta Greule, ukazują się monografie i opracowania zbiorowe, dotyczące interdyscyplinarnego obszaru badawczego „język i religia“. Zapoczątkowaniu serii przyświecała myśl o konieczności rozwoju teolingwistyki jako nauki oraz bieżącego dokumentowania efektów badań naukowych, podejmowanych przez członków międzynarodowego zespołu badawczego Internationaler Arbeitskreis „Theolinguistik“; zespół ten (jak już wspomniałam powyżej) został założony przez nas w 2006 roku i działa do dziś pod naszym kierunkiem (por. również załącznik nr 4, punkt A).

Autorami publikującymi w serii są naukowcy z wielu krajów: z Polski, Niemiec, Holandii, Wielkiej Brytanii, Finlandii, Czech, Szwajcarii, Słowacji i Węgier. Tylko w najnowszym – siódmym tomie serii – znalazły się 22 przyczynki, których autorzy naświetlają wybrane aspekty niemieckiego, arabskiego, czeskiego, fińskiego, francuskiego, maltańskiego, polskiego, rosyjskiego i słowackiego języka religijnego. Fakt ten świadczy o dużej popularności serii oraz o zapotrzebowaniu na tego rodzaju forum, umożliwiające prezentację i wymianę myśli teolingwistycznej. Jeszcze kilka/kilkadziesiąt (w zależności od kraju) lat temu bowiem komunikacja odbywająca się w kontekście religijnym jedynie sporadycznie zajmowała uwagę językoznawców: mimo, iż odmiana języka, którą nazywamy teolektem, odegrała niezwykle istotną rolę w kształtowaniu się języków narodowych, a tym samym wykazała wysoki potencjał kulturotwórczy – nie tylko w Europie, ale i na świecie (por. np. pierwsze tłumaczenia Biblii na języki narodowe).

Prace (monografie i opracowania problemowe) opublikowane dotychczas w siedmiu tomach serii „Theolinguistica“ dokumentują wielość zagadnień badawczych, możliwych do zgłębienia w ujęciu teolingwistycznym. Spektrum podjętych już tematów sięga od ogólnych rozważań na temat języka religijnego (np. style funkcjonalne tego języka), poprzez analizę tekstów typowych dla komunikacji religijnej (np. język tekstów kanonicznych, tekstów kazań,

pieśni kościelnych, encyklik, modlitw) po analizę zagadnień peryferycznych (np. elementów mitologicznych w języku prawicowych ekstremistów).

Oprócz oczywistej funkcji poznawczej badania teolingwistyczne mogą pełnić również istotną funkcję pragmatyczną: w dobie intensywnych kontaktów między kulturami, religiami i wyznaniami mogą one przyczynić się do usuwania barier w komunikacji intra- i intrareligingej, np. między poszczególnymi Kościołami chrześcijańskimi lub między chrześcijaninami i muzułmanami.

6. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH PUBLIKACJI po uzyskaniu stopnia naukowego doktora

Pozostałe publikacje mojego autorstwa skupiają się wokół następujących obszarów tematycznych:

- wybrane aspekty polskiej i niemieckiej grzeczności językowej (nr 30, 34, 59, 64 na liście publikacji),
- użycie form adresatywnych (w ujęciu historycznym) (nr 29, 31, 32, 33, 35, 61 na liście publikacji),
- historia Wrocławia – ze szczególnym uwzględnieniem wybitnych postaci, zasłużonych dla rozwoju kontaktów polsko-niemieckich (nr 65–77 na liście publikacji)
- dydaktyka nauczania języka obcego (nr 36/60, 38, 63 na liście publikacji)

Moje zainteresowania grzecznością jako przedmiotem badań lingwistycznych zawdzięczam prof. dr hab. Eugeniuszowi Tomiczowi – opiekunowi mojej pracy magisterskiej i promotorowi mojej pracy doktorskiej. Dwa artykuły naszego wspólnego autorstwa (*Grzeczność a konwencja obyczajowa ...*, nr 30 i *Die konventionalisierte Höflichkeit ...*, nr 59) zawierają spostrzeżenia na temat sposobów realizacji *inscriptio*, *salutatio* oraz *subscriptio* we współczesnych listach polskich i niemieckich. Publikacje te wychodzą na przeciw wszystkim użytkownikom języka, którzy są zainteresowani nabyciem wiedzy na temat konstruowania adresu oraz formuł rozpoczynających i kończących list, zgodnych z konwencjami obowiązującymi w jednym lub/i drugim języku.

Lektura licznych (dawnych) poradników pisania listów oraz poradników dobrych obyczajów, ale również aktualna w latach dziewięćdziesiątych debata wokół najnowszej reformy ortografii języka niemieckiego, skłoniła mnie do napisania artykułu poświęconego kwestiom ortograficznym, podnoszonym w literaturze normatywnej minionych stuleci (*Über Hinweise zur Orthographie ...*, nr 34)

Kontynuacją tradycyjnych poradników drukowanych są w pewnym sensie reguły netykiety (etykiety w internecie), które omawiam i komentuję w odrębnym opracowaniu (*Netiquette oder Etikette im Netz*, nr 64).

Istotnemu aspektowi konwencjonalnych zachowań językowych poświęciłam moją pracę doktorską, która drukiem ukazała się w formie książki pt. *Anreden des Adels in der deutschen und der polnischen Briefkultur vom 17. bis Anfang des 20. Jahrhunderts ...* (nr 29). Publikacja dokumentuje zmiany, jakie na przestrzeni ponad trzech stuleci dokonały się w zakresie użycia tytułury, przydawanej osobom stanu szlacheckiego. Analiza bazuje na materiale polsko- i niemieckojęzycznym, obejmującym tak literaturę o charakterze normatywnym (poradniki), jak i autentyczną korespondencję, pochodzącą z badanego okresu.

W artykule *Was man an den Titulaturen alles ablesen kann ...* (nr 35), który jest studium form adresatywnych używanych w stosunku do cesarza Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, pokazuję, jakie informacje natury symbolicznej, społecznej, politycznej etc. zawierały poszczególne elementy niekiedy bardzo długiej formuły.

Historycznym formom zwracania się do przedstawicieli innych grup społecznych (do mieszczan, kupców, rzemieślników, urzędników miejskich, ludzi uczonych, a także do adresata zbiorowego, jakim są urzędy i instytucje) poświęciłam trzy następujące artykuły: „*Denen Professoribus, Doctoribus und Licenciaten, auch Advocaten/ schreibet man: ...*“ (nr 32), „*HochEdelgebohrner, Vest und Hochgelahrter, Hochgeehrtester Herr Bürgermeister*“ (nr 33), *Von Titulaturen an ganze Kollegia ...* (nr 31). O formach adresatywnych przysługujących w XVIII w. odbiorcom płci żeńskiej traktuje osobne opracowanie „*Gnädige Frau!*“ ... (nr 61).

Dla prawidłowego zrozumienia zależności społecznych między nadawcą i odbiorcą, które w przeszłości wyrażały się m.in. w wysoce skonwencjonalizowanych zachowaniach językowych (np. w użyciu określonych form adresatywnych), prowadzenie tego typu badań jest niezbędne: Ich wyniki przydatne są zwłaszcza wtedy, kiedy poza korespondencją nie zachowało się nic więcej, co mogłoby wskazywać na rangę, pochodzenie społeczne etc. uczestników aktu komunikacji. Dla tłumaczy literatury dawnej i tekstów historycznych znajomość odpowiednich form językowych, w tym form adresatywnych, jest wręcz niezbędna.

Praca ze źródłami historycznymi zaowocowała w moim przypadku zaproszeniem od koordynatora projektu do napisania kilkunastu haseł w *Encyklopedii Wrocławia* (nr 65–77). Były to następujące biogramy: *Ernesti (Johannes) Jan*, *Gutthäter-Dobrcki Maciej (Matthias) mł.*, *Kusch Michael (Kusz Michał)*, *Roter (Rotter) Jeremiasz (Jeremias)*, *Schlag (Szlag) Jerzy*

(Georg) oraz hasła problemowe: *Gramatyki polsko-niemieckie, Listowniki polsko-niemieckie, Rozmówki polsko-niemieckie, Niemczyzna Wrocławska, Miejska Szkoła Polska, Radio, Reichssender Breslau, Schlesische Funkstunde AG.*

Wiedza i umiejętności, jakich nabyłam podczas badań prowadzonych na archiwalnych materiałach rękopiśmiennych, znalazły bezpośrednie przełożenie na moją działalność dydaktyczną: w moim macierzystym Instytucie wielokrotnie porważyłam proseminaria poświęcone nauce czytania dawnego pisma niemieckiego (jego odmian) oraz nauce pisania tym pismem (jego odmianami). O wartości poznawczej i pragmatycznej tego typu zajęć piszę w artykule *Valentin Ickelsamers Handschrift aus dem 16. Jahrhundert oder ein Crashkurs in der Sprachgeschichte* (nr 38).

Moje pozostałe prace z zakresu dydaktyki nauczania języków obcych sprowadzają się do propozycji umiejętnego wykorzystania dowcipu etnicznego w nauczaniu języka niemieckiego jako obcego („*Ein Pole, ein Russe und ein Deutscher sitzen in einem Flugzeug ...*“ ..., nr 36/60) oraz do prezentacji XIX-wiecznego podręcznika do nauki języka polskiego dla Niemców („*Polnisches Elementarbuch zum Schul- und Selbstunterricht von Woliński und Schöнке*“ ..., nr 63).

Łącznie podczas mojej pracy zawodowej opublikowałam:

- 2 monografie
- 46 prace w czasopismach krajowych i zagranicznych (w tym: 26 artykułów, 5 sprawozdań i 15 recenzji)
- 34 prac w publikacjach zbiorowych krajowych i zagranicznych (w tym: 15 opracowań problemowych, 13 haseł encyklopedycznych, 1 głos w dyskusji i 5 przedmów)

Ponadto byłam współredaktorem 4 tomów zbiorowych i współwydawcą jednej faksymili.

We współpracy z partnerami zagranicznymi wydaję aktualnie jedną międzynarodową serię książkową (dotychczas 7 tomów) i jedno czasopismo zagraniczne (dotychczas 5 tomów z moim udziałem); obydwie periodyki ukazują się w Niemczech.

Szczegółowe informacje dot. moich publikacji i działalności wydawniczej zawierają ZAŁĄCZNIKI NR 3 I 3A.

7. INFORMACJA O OSIĄGNIĘCIACH DYDAKTYCZNYCH, WSPÓLPRACY NAUKOWEJ I DZIAŁALNOŚCI W ZAKRESIE POPULARYZACJI NAUKI

Podczas mojej pracy zawodowej:

- prowadziłam i prowadzę w pełnym wymiarze godzin (wynikającym z pensum pracownika naukowo-dydaktycznego) zajęcia dydaktyczne różnego typu (seminaria magisterskie, proseminaria, ćwiczenia, wykłady) z zakresu różnych aspektów językoznawstwa (w tym teolingwistyki) i praktycznej znajomości języka niemieckiego; prowadzone przez mnie zajęcia dydaktyczne studenci w anonimowych ankietach ewaluacyjnych oceniają średnio na 4,85 punktów (na 5.0 możliwych)
- uczestniczyłam i uczestniczę w pracach różnego rodzaju komisji egzaminacyjnych
- recenzowałam liczne prace magisterskie i licencjackie
- byłam promotorem 16 prac magisterskich i 15 prac licencjackich
- pełniłam i pełnię różne funkcje organizacyjne i koordynacyjne, w tym funkcję kierownika Zaocznego Studium Filologii Germańskiej UWr. (1996–1999)
- uczestniczyłam w pracach Zespołu ds. Promocji Instytutu Filologii Germańskiej UWr.
- uczestniczyłam w pracach Komisji ds. Nowego Programu Nauczania, działającej w Instytucie Filologii Germańskiej UWr.
- wygłosiłam 30 referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych, z czego 25 referatów dotyczyło wybranych aspektów niemieckiego i polskiego języka religijnego
- uczestniczyłam w pracach organizacyjnych podczas 14 (głównie międzynarodowych) konferencji naukowych (w funkcjach współorganizatora konferencji lub organizatora/współorganizatora sekcji tematycznych, w tym dziewięciokrotnie sekcji „Theolinguistik“)
- wygłosiłam 5 wykładów popularyzujących naukę (3 w Niemczech i 2 w Polsce); wszystkie dotyczyły wybranych aspektów niemieckiego i polskiego języka religijnego
- byłam stypendystką Deutscher Akademischer Austauschdienst/Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej, Konferenz der Deutschen Akademien der Wissenschaften/Konferencji Niemieckich Akademii Nauk (dwukrotnie) oraz Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst/Katolickiej Akademickiej Służby Wymiany
- uczestniczyłam w pracach Komisji ds. obsadzenia stanowisk naukowo-dydaktycznych na kierunku Übersetzen Englisch/Polnisch w Hochschule Zittau/Görlitz (Niemcy)

- wykonywałam liczne tłumaczenia na prośbę JM Rektora UWr. oraz Dyrektora Instytutu Filologii Germańskiej UWr. (m.in. podczas wizyt zagranicznych delegacji na UWr. oraz w związku z innymi uroczystościami, np. wręczenie doktoratów honoris causa UWr.)
- uzyskałam cztery nagrody Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego za osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i naukowe

Jestem członkiem następujących organizacji i towarzystw:

- Stowarzyszenie Germanistów Polskich (od 1998 r.)
- Arbeitsgemeinschaft für Homiletik (Würzburg/Niemcy) (od 1999 r.)
- Zespół Języka Religijnego (wcześniej: Komisja Języka Religijnego) Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk (od 2001 r.)
- Gesellschaft für Sprache und Sprachen (GeSuS) e.V. (Jena/Niemcy) (od 2013 r.)

Szczegółowe informacje dot. moich osiągnięć dydaktycznych, mojej współpracy naukowej i działalności w zakresie popularyzacji nauki zawiera ZAŁĄCZNIK NR 4.

Kucharska-Dreib